

SAŽETAK POLITIKE

Menstruacija nije luksuz. Zašto je oporezujemo?

Pripremila Eljirjeta Beka za Mrežu žena Kosova

Uvod

Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) je zakonska obaveza na Kosovu.¹ Stoga, sve javne institucije moraju da uzmu u obzir potrebe različitih žena i devojaka prilikom izrade svojih budžeta i politika. To uključuje obezbeđivanje jednakog pristupa osnovnim dobrima i uslugama, kao što su proizvodi za menstrualnu higijenu. Menstrualna higijena je osnovno ljudsko pravo koje je zaštićeno međunarodnim instrumentima za ljudska prava, uključujući Konvenciju Ujedinjenih nacija (UN) o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR). Uskraćivanje pristupa pristupačnim proizvodima za menstrualnu higijenu ženama i devojakama krši njihova prava na zdravlje, dostojanstvo i obrazovanje. Takođe, upravljanje menstrualnom higijenom od suštinskog značaja je za postizanje nekoliko [Ciljeva održivog razvoja \(COR\)](#) usvojenih od strane Ujedinjenih nacija 2015. godine, na koje se Vlada Kosova obavezala. [COR 3](#) promoviše zdrav život i blagostanje za sve uzraste, [COR 4](#) osigurava inkluzivno i kvalitetno obrazovanje, a [COR 5](#) ima za cilj postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojaka. Iako CEDAW² i ICESCR³ direktno ne pominju menstrualno zdravlje kao pravo, nekoliko članaka indirektno ga podržava. Ovaj sažetak politike poziva kosovsku vladu da ukloni porez na proizvode za menstrualnu higijenu, što bi poboljšalo dobrobit žena i devojaka i uskladilo sa kosovskim obavezama za ciljeve održivog razvoja, ljudska prava, rodnu ravnopravnost i primenu ROB-a.

Situaciona analiza

Prema trenutnom Zakonu br. 05/L-037 o porezu na dodatu vrednost i njegovim administrativnim uputstvima, proizvodi za menstruaciju podležu standardnoj stopi poreza na dodatu vrednost (PDV) od 18%, što je slično kao kod luksuznih proizvoda.⁴ Ovo nepravedno opterećuje žene i devojke, posebno one iz porodica sa niskim prihodima. Istraživanje EcoKosWomen procenjuje da žene godišnje troše 56 evra na menstrualne proizvode,⁵ što je značajan izdatak s obzirom na nisku stopu zaposlenosti žena na Kosovu (18.7%).⁶ U

¹ [Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, član 1.17.](#)

² UN, CEDAW, [članovi 3 i 10.](#)

³ UN, ICESCR, [članovi 6, 7b, 12 i 13.](#)

⁴ [Zakon br. 05/L-037 o porezu na dodatu vrednost](#); Administrativno uputstvo 03/2015 za sprovođenje Zakona br. 05/L-037 o porezu na dodatu vrednost..

⁵ EcoKosWomen, „Promovisanje ljudskih prava kroz rodno odgovorno budžetiranje: smanjenje poreza za osnovne proizvode za menstrualnu higijenu“, 2021.

⁶ Kosovska agencija za statistiku, [Stopa nezaposlenosti prema polu.](#)

međuvremenu, ukidanje ovog poreza ne bi značajno uticalo na prihode vlade. Prema podacima Kosovske carine, PDV (0,05%) i carina (0,01%) na proizvode za menstrualnu higijenu čine samo 0,065% ukupnog godišnjeg prihoda od carine. Dakle, oporezivanje ovih esencijalnih proizvoda donelo bi vrlo malu korist vladi, dok bi istovremeno dodalo značajan teret ženama i devojkama, koje su među ekonomski najranjivijim. Nasuprot tome, ukidanje poreza bi poslalo snažnu poruku da je menstruacija normalna telesna funkcija i da ne bi trebala biti izvor stida ili finansijskih poteškoća.

Rešenje: Slediti primer Ujedinjenog Kraljevstva

Kosovo bi trebalo da sledi primer Ujedinjenog Kraljevstva ⁷ u ukidanju „poreza na tampone“ na sanitarne proizvode. Ujedinjeno Kraljevstvo uvelo je nultu stopu PDV-a na ove osnovne artikle, što ih čini pristupačnijim za sve žene. Ova promena se uklapa u njihovu širu strategiju za borbu protiv menstrualnog siromaštva, koja takođe uključuje obezbeđivanje besplatnih proizvoda u školama i bolnicama. Prethodno obavezani zakonom EU koji je propisivao minimalni PDV od 5% na sanitarne proizvode, potez Ujedinjenog Kraljevstva postao je moguć nakon završetka tranzicionog perioda. Kosovo bi moglo da usvoji sličan zakon sa nultom stopom PDV-a, osiguravajući pristupačnost i razmatrajući osnivanje Fonda za menstrualnu higijenu radi podrške ugroženim ženama.

Alternativne opcije prihoda

Izgubljeni prihodi od ukidanja poreza na menstrualne proizvode mogu se nadoknaditi povećanjem poreza na luksuzne automobile i akcize na alkohol. Oporezivanje luksuznih automobila cilja na pojedince koji to mogu da priušte i u skladu je sa principom ‘zagađivač plaća’.⁸ Povećanje akciza na alkohol donelo bi znatno više prihoda od poreza na menstrualne proizvode.

Preporuka

U skladu sa obavezama Vlade za sprovođenje ROB-a, Ministarstvo finansija, rada i transfera hitno treba da izmeni Zakon br. 05/L-037 o porezu na dodatu vrednost, kao i Administrativno uputstvo MF br. 03/2015 za sprovođenje Zakona br. 05/L-037 o porezu na dodatu vrednost, kako bi proizvode za menstrualnu higijenu oslobodilo svih carinskih i PDV poreza. Dalje, ovaj zakon bi trebao da spreči privrednike da povećavaju cene nakon ukidanja poreza putem donošenja odluke ili uredbe kojim će se uspostaviti nadzorni mehanizmi. Vlada treba aktivno da nadgleda preduzeća kako bi osigurala poštovanje ovog propisa.

---

⁷ Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, [News Story “Tampon tax abolished from today”](#) (Vesti: „Od danas ukinuta taksa na tampone“).

⁸ Princip „zagađivač plaća“ podrazumeva da oni koji proizvode zagađenje treba da snose troškove upravljanja njime kako bi se sprečila šteta po ljudsko zdravlje ili životnu sredinu.